

שמפגיץ יחס חיובי ודואג לקרובים לו ביותר – אשתו שרה ובנו יצחק.

*

נפתח בשרה. שרה מתה בחברון ואברהם מחפש עבורה חלקת קבר. בני חת, בעלי הקרקע במקום, מציעים לו לקבור את שרה אצלם בחינם. הם מתכבדים בכך ש"נשיא אלוהים" כאברהם יקבור את מתו אצלם. אך אברהם מסרב להצעה. הוא מקטין עצמו בכינוי "גר ותושב" ומבקש לקנות שדה שלם, שבו חלקת קבר עבור אשתו. לאחר משא ומתן עם עפרון החתי הוא מסכים לשלם סכום גבוה מאד – ארבע מאות שקל כסף – עבור המקום. מדוע התעקש אברהם לרכוש את השדה ולא לקבלו חינם? האם אברהם לא קיבל מתנות חינם בעבר מפרעה? נראה שאברהם מבין שאם שרה תיקבר אצל בני חת, היא תיחשב חלק מהם. הדבר יהווה מצידו ויתור עליה ומסירתה לידי זרים. לכן אברהם מבקש חלקת קבר שתהיה קנויה לו. ולא רק חלקת קבר הוא לוקח אלא את כל השדה, כדי שלא תהיה שום טענת בעלות של בני חת על המקום. ואמנם בסוף הפרשייה מסופר כיצד חלקת השדה קמה על שמו של אברהם, ובכך שרה נקברת בתחומו שלו. בתוך נחלת המשפחה. כמה רחוקה התנהגות זו של אברהם מיחסו אל שרה לאורך הפרשות הקודמות. כשירד למצרים בעקבות הרעב, לאברהם לא היתה כל בעיה לוותר על שרה ולמסור אותה בידי שרי פרעה כדי להציל את עצמו ולזכות במוון. כך נהג עמה גם כששהה בגרר והיא נלקחה אל אבימלך. לאורך דרכם המשותפת אברהם איננו מדבר יותר מדי עם שרה או מפגיץ חמלה כלפיה. כאשר מבטיח לו אלוהים זרע משרה הוא צוחק. כאשר אלוהים מדבר על הילד שיוולד לו ממנה הוא מגיב בטענה שדי לו בישמעאל ("לו ישמעאל יחיה לפניך"). כשהיא נפטרת בחברון, אברהם, שהתיישב אחרי העקידה בבאר שבע, כלל לא נמצא עמה.

לא לחנם, כאשר הגר שפחתה מתנשאת עליה, שרה מאשימה את אברהם בצערה: "חמסי עליך אנכי נתתי שפחתי בחיקך ותרא כי הרתה ואקל בעיניי ישפט ה' ביני וביניך". מדרש חכמים מסביר שכעסה של שרה על אברהם נובע מכך שהוא שמע את בזיונה ושתק. אך רש"י מביא הסבר נוסף, הקורע את לב הקורא אותו:

"כשהתפללת להקב"ה: 'מה תתן לי ואנכי הולך ערייר', לא התפללת אלא

עליך; והיה לך להתפלל על שנינו, והייתי אני נפקדת עמך".

מותה המעורר של שרה (לפרשת חיי שרה)

מותו של אדם קרוב הוא חוויה משנה חיים. מוות, באופן כללי, הוא טראומה עבור האדם המערבי, שלרוב מנסה להדחיק אותו. אך כשהמוות פוקד אדם קרוב כמעט שאי אפשר לחמוק מההתמודדות שהוא כופה עלינו כבני תמונה. המפגש הקרוב עם המוות מחולל רושם ודורש התייחסות. הוא מארגן מחדש מחשבות ופעולות. אבדן של אדם קרוב איננו רק מנכיח לנו את מציאותו של המוות, שמתקרב והולך אלינו, אלא גורם לנו לחוש בחסרוננו של מה שהיה ואיננו עוד. במוות של קרוב משהו מת גם בנו עצמנו. בעודנו ממשיכים לחיות אנו טועמים את טעם המוות והחידלון.

לא לחנם מושג האבלות הוא אוניברסלי. ניתן למצוא אותו כבר בתרבויות קדומות מאד, כפי שהראו חוקרי מקרא שונים. אף הלכות אבלות ביהדות נלמדות ביסודן מפרקטיקות שהיו נהוגות בעבר, ורובן מבוסס על מנהגים שצמחו מן השטח. פסיכולוגים מודרניים, מפרויד ועד עמיה ליבליך ושמשון רובין הישראלים, ניתחו את דרכה של האבלות בהתמודדות עם המוות. הדבר המוסכם הוא שלנוכח המוות אי אפשר להישאר אדיש. המוות מחולל משהו באדם.

אבל מה בדיוק המוות מחולל? יש כאלה שהוא מדכא אותם וגורע מהם את כוח החיים. אבל יש כאלה שהוא דווקא מעורר אותם ומשנה את נתיב חייהם. כפי הנראה, כך אירע לאברהם, בפרשה האחרונה העוסקת בחייו. אחרת אי אפשר להבין את הפער בין דמותו המתגלה בפרשת חיי שרה ובין זו שאנו מכירים מהפרשות הקודמות. קשה אולי לומר זאת, אבל רק בפרשת חיי שרה אנו קוראים לראשונה על אברהם כאיש משפחה,

אברהם נאלץ לנהל מאחורי גבו. אברהם אינו מדבר עם יצחק על נישואיו ולא שולח אותו למצוא לו כלה אלא ממנה את עבדו לטפל בכך. השידוך נסגר מעל ראשו של יצחק, לכאורה מבלי שהוא מודע אליו.

אבל דווקא פרשייה זו מלמדת על השינוי ביחסו של אברהם אליו. בשליחת העבד לחרן למצוא כלה ליצחק, אברהם מוכיח לראשונה שבאמת איכפת לו מבנו. אברהם לא נמנע מלהשקיע סכום גדול בשידוך, כשהוא שולח עם העבד עשרה גמלים (!) מלאים בכלי כסף וכלי זהב ותכשיטים. אברהם גם מפגין כאן לראשונה את האמונה שיצחק יהיה ממשיכו. כאשר העבד שואל מה יקרה במידה והאישה לא תיאות ללכת עמו, האם אז יביא את יצחק לחרן, אברהם מסרב בכל תוקף. הוא לא מוכן לאבד את יצחק.

כיצד דאגה זו ליצחק וחוסר הנכונות לוותר עליו מתיישבות עם נכונותו של אברהם להקריב אותו בעקידה? כיצד האבא שהניף את הסכין על בנו מוכן להשקיע כה הרבה על מנת שאותו בן לא יעזוב אותו?

התשובה כרוכה כנראה שוב במותה של שרה. מותה של שרה גרם לאברהם לשנות את יחסו כלפי הבן שנולד לו ממנה. את חסרונה של שרה ביקש אברהם למלא באמצעותו של יצחק. ייתכן שבאמצעות הדאגה לו ביקש לתקן את מה שלא נתן לשרה בחייה. ואמנם, כאשר רבקה נישאת ליצחק הוא לוקח אותה אל אוהל שרה ומתנחם אחרי אמו. שידוכו של יצחק השיב את הרוח החסרה של שרה.

*

פרשת חיי שרה היא הפרק החותם את חיי אברהם. אין בה ניסיונות גדולים ואף לא גילוי אלוהי אחד. אברהם כבר סיים את "חובותיו" כלפי אלוהים. אבל כנראה שדווקא זו העת לרפא פצעים מן העבר ולתקן את היחסים עם אלה ששילמו את המחיר על שליחותו האוניברסלית - משפחתו הפרטית.

מותה של שרה היה הזרז לתיקון הזה. המוות מזכיר לנו את ערכם של החיים, ומותם של הקרובים לנו חושף את ערכם של היחסים שאנו יוצרים עם סביבתנו. נער הייתי וטרם זקנתי וכבר ראיתי לא מעט אנשים שבלוויות קרוביהם בכו על כך שלא עשו מספיק

הסבר זה מסב את לבנו בעובדה כואבת, שנעלמת בין שורות סיפורו של אברהם. לאורך כל הדרך, אברהם איננו מתפלל עבור שרה. הוא זוכה להבטחות מאלוהים ומתפלל בעד זרים, אבל מבשרו הוא מתעלם. על שרה הוא אינו מתפלל. נראה שמצוקתה איננה בראש מעייניו.

כיצד יחס זה מתיישב עם התנהגותו כלפיה בפרשת קניית הקבר? כיצד מי שוויתר עליה פעמיים בחייה לא מוכן לוותר עליה כעת באף מחיר?

נקודת המפנה ביחסו של אברהם טמונה כנראה במותה של שרה. רק עם מותה למד אברהם להעריך את מה שהיה בידו וכעת איננו. אולי רק כעת הבין את ערכה של אותה אישה, שלא זכתה כמוהו להתגלויות והבטחות, ובכל זאת נותרה נאמנה לדרכו ולחלומו. אולי לכן ביקש לתקן במותה מה שלא עשה בחייה. לראשונה בחייו, אברהם לוקח חסות על שרה. הוא קם "מעל פני מתו", ומתוקף כך פונה לעסקת קניית שדה הקבר. בתמורה, השדה קם לו: "ויקם שדה עפרון... והמערה אשר בו... לאברהם למקנה". בסופו של הסיפור שרה נקברת בחלקו של אברהם, ועם פטירתו, ייקבר הוא לידה. מה שהחמיץ אברהם בחייו, הוא משלים במותו.

*

הפער השני בפרשה מתגלה ביחסו של אברהם אל יצחק בנו. גם עם יצחק ניכר שלאברהם היו יחסים מורכבים. מצד אחד, יצחק היה אהובו ויחידו. מצד שני, אברהם, כאמור, הביע נכונות להסתפק בישמעאל. לכל אורך הדרך איננו מוצאים שאברהם משוחח עם יצחק או מברך אותו, כפי שברכו יצחק ויעקב את בניהם. רק פעם אחת אנו קוראים על שיחה ביניהם, אבל זאת כאשר הם נמצאים בדרך לעקידה, לאחר שאברהם ציית ללא כל התנגדות לציוויו של אלוהים להקריבו.

רמז נוסף ליחסים המעורערים של יצחק עם אביו אנו מוצאים בעובדה שיצחק לא התגורר עם אברהם ואף לא נכח בקבורת שרה. יצחק התגורר עם "באר לחי ראי", כנראה עם ישמעאל, ושם פגש את רבקה הבאה מחרן. רק לאחר נישואיהם הוא שב אל אהל אמו בחברון. כל זה במנותק מאברהם.

האם פרשת העקידה עומדת ברקע משבר יחסים זה? האם עזב יצחק את אביו לאחר שביקש להקריבו? אין לדעת. אבל ריחוקו של יצחק הוא הרקע לכך שאת פרשת נישואיו

בחייהם כדי להיות איתם יותר. אשרי האדם שלא זקוק למוות כדי לזכור זאת. אבל גם מי ששטף החיים משכיח זאת ממנו יכול ואף נדרש לתקן כשהוא עומד מול המוות. אם לא בחיי קרובינו אז במותם. ואם לא איתם אז עם צאצאיהם. זו הנחמה שאברהם מעניק בפרשה לכל אחד מאיתנו.